

**ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО
ХАРАКТЕРУ ЩОДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ЗА КОРУПЦІЙНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ,
А ТАКОЖ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ**

**THE PROBLEMATIC ASPECTS OF THE APPLICATION OF CRIMINAL LAW MEASURES
AGAINST LEGAL ENTITIES FOR CORRUPTION OFFENSES, AS WELL AS
FOR CORRUPTION-RELATED TRANSGRESSIONS**

Турчин С.А., студентка II курсу

*Навчально-науковий інститут права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Турчин-Кукаріна І.В., к.ю.н.,

**викладач кафедри соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності
*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка***

Стаття присвячена дослідженню заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб за корупційні правопорушення, а також правопорушення, пов'язані з корупцією, та формулюванню теоретичних пропозицій для вдосконалення правових норм Розділу XIV-1 «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб» Кримінального кодексу України.

Еволюція теоретичної та практичної діяльності, поява нових міжнародно-правових зобов'язань України у зв'язку з євроінтеграцією потребують створення науково обґрунтованих рекомендацій для вдосконалення кримінально-правового законодавства та зумовлюють актуальність дослідження заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб за корупційні правопорушення, а також правопорушення, пов'язані з корупцією.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі аналізу теорії та практики застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб виокремити найбільш актуальні проблеми застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб за корупційні правопорушення, а також правопорушення, пов'язані з корупцією, та сформулювати теоретичні пропозиції для вдосконалення правового регулювання Розділом XIV-1 «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб» Кримінального кодексу України.

У статті узагальнено історію виникнення інституту заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб та теоретичні системи притягнення до кримінальної відповідальності юридичних осіб; виокремлено родову та видові проблеми, які виникають під час застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб за корупційні правопорушення, а також правопорушення, пов'язані з корупцією; досліджено доктрину та досвід застосування державами романо-германської правової системи заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб за корупційні правопорушення, а також правопорушення, пов'язані з корупцією, на основі чого сформульовано теоретичні пропозиції щодо вдосконалення правових норм Розділу XIV-1 «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб» Кримінального кодексу України. Зокрема, запропоновано внести зміни до стаття 96-3 Кримінального кодексу України; розширити перелік підстав кримінально-правової ліквідації юридичної особи; вдосконалити систему штрафів, передбачених статтею 96-7 КК України, криміналізувати діяння, передбачені частинами 1, 2 статті 16 Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції, та внести їх до переліку підстав для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру, визначеного статтею 96-3 Кримінального кодексу України; розширити перелік заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб за корупційні правопорушення, а також правопорушення, пов'язані з корупцією, та визначити додаткові умови застосування наявних заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб за корупційні правопорушення, а також правопорушення, пов'язані з корупцією.

Ключові слова: корупційні правопорушення, правопорушення, пов'язані з корупцією, заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, юридичні особи.

The article is devoted to the study of criminal law measures against legal entities for corruption offenses, as well as corruption-related offenses, and the formulation of theoretical proposals for improving the legal norms of Section XIV-1 "Criminal legal measures against legal entities" of the Criminal Code of Ukraine.

The evolution of theoretical and practical pursuits, the emergence of new international legal obligations of Ukraine in connection with European integration require the formation of evidence-based recommendations for improving criminal law and determining the relevance of the study of criminal law measures against legal entities for corruption offenses, as well as corruption-related offenses.

The objection of the article – based on a theoretical analysis of the theory and practice of applying criminal law measures against legal entities, to highlight the most pressing problems of the application of criminal law measures against legal entities for a corruption offense, as well as corruption-related transgressions, and formulate the theoretical proposals for improving the legal regulation by Section XIV-1 "Criminal legal measures against legal entities" of the Criminal Code of Ukraine.

The article summarizes the history of the emergence of the institution of criminal law measures against legal entities and the theoretical systems for bringing legal entities to criminal liability; highlighted generic and specific problems arising from the application of criminal law measures against legal entities for corruption offenses, as well as transgressions related to corruption; the doctrine and experience of the application by the states of the Romano-Germanic legal system of criminal law measures against legal entities for corruption offenses, as well as corruption-related transgressions, have been studied, and on its basis theoretical proposals have been formulated to improve the legal norms of Section XIV-1 "Criminal legal measures against legal entities" of the Criminal Code of Ukraine. In particular, it is suggested to amend Art. 96-3 of the Criminal Code of Ukraine; expand the list of grounds for the criminal legal liquidation of a legal entity; improve the system of fines provided for in Art. 96-7 of the Criminal Code of Ukraine criminalizes the acts under Part 1 and Part 2 of Art. 16 of the United Nations Convention against Corruption and include them in the list of grounds for applying criminal law measures to legal entities, as defined by Art. 96-3 of the Criminal Code of Ukraine; to expand the list of criminal law measures against legal entities for corruption offenses, as well as corruption-related transgressions, and determine additional conditions for the application of existing criminal law measures against legal entities for corruption offenses, as well as corruption-related transgressions.

Key words: corruption offenses, corruption-related transgressions, criminal law measures against legal entities, legal entities.

Актуальність дослідження заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб за корупційні правопорушення, а також правопорушення, пов'язані з корупцією, зумовлена активним розвитком теоретичної та практичної діяльності у сфері застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, появою нових зобов'язань України як суб'єкта міжнародного права, потребою створення науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення кримінально-правового законодавства.

Кримінальна відповідальність юридичних осіб увійшла у сферу наукового інтересу В.К. Гришука, Р.В. Вереша, К.М. Данченка, І.В. Красницького, В.І. Оперука, О.Ф. Пасеки, проте заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб за корупційні правопорушення, а також правопорушення, пов'язані з корупцією, є актуальними для наукового дослідження, що зумовлено новизною їхнього правового регулювання у національному законодавстві.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі аналізу теорії та практики застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб виокремити найбільш актуальні проблеми застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб за корупційні правопорушення, а також правопорушення, пов'язані з корупцією, та сформулювати теоретичні пропозиції для вдосконалення правових норм Розділу XIV-1 «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб» Кримінального кодексу України.

Проблема застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб за корупційні правопорушення, а також правопорушення, пов'язані з корупцією, набула актуальності у 2013 році, коли у зв'язку з вимогами Європейського Союзу виникла необхідність застосування заходів кримінальної відповідальності щодо юридичних осіб. 23 травня 2013 року було підписано Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб», яким було передбачено запровадження інституту заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб у Кримінальному кодексі України.

У сучасній юридичній науці розмежовують дві системи притягнення до кримінальної відповідальності юридичних осіб. Перша є поширеною в країнах загального права. У ній юридична особа є аналогічним із фізичною особою суб'єктом кримінальної відповідальності. Цю систему запозичили Хорватія, Чорногорія, Естонія. Другу модель кримінально-правової відповідальності юридичних осіб, яка заснована на кримінальній відповідальності фізичних осіб, вибрали Австрія, Іспанія, Латвія, Туреччина, Україна [1, с. 147]. Український законодавець вносив зміни до правового регулювання з означеного питання дуже обережно, не зараховуючи юридичних осіб до числа суб'єктів злочину, адже це породило би значний розрив між фундаментальними засадами кримінального права про статус суб'єкта кримінального правопорушення та реальністю, зумовило би появу великої кількості дискусій серед науковців та практиків. Натомість в Україні запроваджено квазікримінальну відповідальність та внесено до Кримінального Кодексу України Розділ XIV-1 «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб». Формально вимоги Європейського Союзу було виконано, але якість, достатність та простота практичного застосування запроваджених заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб потребують подальшого вдосконалення.

Думку про складність застосування норм, що передбачені нововведеним Розділом XIV-1 КК України, підтвердить така статистика. Станом на 15 листопада 2021 року нами були проаналізовані всі рішення судів у справах

про корупційні правопорушення та правопорушення, пов'язані з корупцією, сторонами яких були юридичні особи, проте в жодному з них судді не призначили покарання юридичним особам. Натомість покарання стосувалося виключно фізичних осіб – уповноважених осіб як суб'єктів кримінального правопорушення. Поняття «уповноважена особа» визначене у статті 96-3 КК України таким чином: «під уповноваженими особами юридичної особи слід розуміти службових осіб юридичної особи, а також інших осіб, які, відповідно до закону, установчих документів юридичної особи чи договору, мають право діяти від імені юридичної особи» [2].

Для ефективного дослідження проблемних аспектів застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб за корупційні правопорушення, а також правопорушення, пов'язані з корупцією, пропонуємо виокремити родову проблему, із якої за допомогою методу синтезу виокремимо конкретні (спеціальні).

На нашу думку, однією з найважливіших проблем застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб за корупційні правопорушення, а також правопорушення, пов'язані з корупцією, є порушення принципу невідворотності кримінальної відповідальності. На підставі аналізу статті 96-3 КК України дохідимо висновку, що застосування заходів кримінально-правової відповідальності щодо юридичної особи можливе лише за встановлення вини уповноваженої особи, що скоїла відповідний злочин від імені та в інтересах юридичної особи, та наявності обвинувальних вироку [3]. Якщо у прокурора, слідчого судді виникнуть суб'єктивні сумніви щодо необхідності виокремлення конкретного обвинуваченого як уповноваженої особи, що скоїла відповідний злочин від імені та в інтересах юридичної особи, постає дилема, було відповідне кримінальне правопорушення вчинено в інтересах фізичної чи саме юридичної особи. Як наслідок, кримінальна відповідальність юридичної особи може не настати.

Прикладом протилежного підходу до правового регулювання подібних відносин є Кримінальний кодекс Конфедерації Швейцарії 2003 року, стаття 102 якого передбачає, що тоді, коли неможливо приписати злочинне діяння конкретній фізичній особі через неналежну організацію підприємства, кримінальне правопорушення або проступок приписується підприємству [3, с. 58]. Схожа норма міститься у частині 4 статті 107 Кримінального кодексу Грузії, згідно з якою юридична особа несе кримінальну відповідальність тоді, коли злочин буде здійснено від імені або за допомогою (з використанням) юридичної особи чи (і) в її користь, незалежно від того, чи встановлена фізична особа, яка вчинила відповідне правопорушення [4].

На нашу думку, доцільними є врахування позитивного досвіду європейських країн та внесення відповідних змін до статті 96-3 Кримінального кодексу України, згідно з якими до юридичної особи заходи кримінально-правового впливу застосовуються незалежно від того, чи вдалося встановити фізичну особу – суб'єкта корупційного правопорушення, а також правопорушення, пов'язаного з корупцією.

Родовою проблемою, яка опосередковано спричиняє складнощі під час вжиття заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб за корупційні правопорушення, а також правопорушення, пов'язані з корупцією, є неширокий та недосконалий інструментарій заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.

Однією з видових проблем, спричинених родовою, є проблема застосування ліквідації як заходу квазікримінальної відповідальності юридичної особи за корупційні правопорушення та правопорушення, пов'язані з корупцією. Ліквідація може бути виключно основним заходом кримінально-правового характеру. Підставами для застосування до юридичної особи ліквідації, відповідно до статті 96-9 КК

України, є вчинення її уповноваженою особою будь-якого з кримінальних правопорушень, передбачених статтями 109, 110, 113, 146, 147, 152–156-1, 160, 209, 255, 258–258-5, 301-1–303, 260, 262, 306, 436, 436-1, 437, 438, 442, 444, 447 Кримінального кодексу України, тобто такого кримінального правопорушення, яке має підвищений рівень суспільної небезпеки [2]. До корупційних правопорушень у цьому переліку належать правопорушення, передбачені статтею 160 КК України, а саме підкуп виборця, учасника референдуму, члена виборчої комісії або комісії з референдуму, та статтею 209 КК України, а саме легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом. На нашу думку, варто розширити перелік кримінально-правових підстав застосування ліквідації юридичної особи, а саме додати до нього кримінальні правопорушення, передбачені статтею 209-1, такі як умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Зауважимо, що подібні заходи передбачені кримінальним законодавством Румунії та вже приносять позитивні результати [5, с. 57].

Слід зауважити, що зловживати розширенням переліку підстав для ліквідації юридичної особи не варто. Інтереси учасників, звичайних працівників юридичної особи та уповноваженої особи, що скоїла відповідний злочин від імені та в інтересах юридичної особи, фактично можуть не співпадати або навіть вступати в протиріччя. Учасники юридичної особи не завжди беруть участь у кримінальних правопорушеннях, вчинених від імені юридичної особи, та не завжди вказівка уповноваженої особи є підтриманою штатним працівником, проте є обов'язковою для виконання. Таким чином, порушується принцип персональної відповідальності за кримінальне правопорушення, а також принципи покарання винуватих і недопущення покарання невинуватих. Саме тому ми пропонуємо застосовувати ліквідацію юридичної особи у винятковому випадку, а саме за умов підвищеної суспільної небезпечності кримінального правопорушення, скоєного в інтересах чи від імені юридичної особи.

Заслугує на увагу той факт, що система штрафів, передбачена статтею 96-7 КК України, не виконує належним чином стримувальної та каральної функції, особливо щодо тих юридичних осіб, які мають значні фінансові фонди.

Підтверджує думку про малозначність штрафів, що є заходами кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб за корупційні правопорушення, а також правопорушення, пов'язані з корупцією, дослідження, проведене Антикорупційною мережею для країн Східної Європи та Центральної Азії, згідно з яким Україна входить у топ-2 держав, які запровадили найнижчу максимальну межу штрафів-заходів квазікримінальної відповідальності [5]. Грошові санкції є однозначно виправданими та ефективними заходами кримінальної відповідальності юридичних осіб за корупційні правопорушення та правопорушення, пов'язані з корупцією, а можливість їхнього застосування запропонована міжнародно-правовими договорами та конвенціями, зокрема Конвенцією щодо боротьби з підкупом іноземних посадових осіб під час здійснення міжнародних комерційних угод 1997 року, Другим протоколом до Конвенції ЄС про захист фінансових інтересів Європейських Співтовариств 1997 року, Конвенцією Ради Європи про кримінальну відповідальність за корупцію 1999 року, Конвенцією ООН проти корупції 2003 року.

Робоча група ОЕСР неодноразово звертала увагу на те, що фінансові санкції повинні бути достатньо суворими, щоб впливати на великі міжнародні корпорації [5, с. 52]. Корисним для запозичення може бути досвід Ліхтенштейну. Так, згідно зі статтею 76-b-106 Кримінального кодексу Ліхтенштейну, корпоративний грошовий штраф

розраховується на основі добової ставки. Кількість добових ставок варіюється від 40 до 180 залежно від кількості років позбавлення волі, передбачених відповідним законом. Добова ставка розраховується з урахуванням економічного становища юридичної особи, її доходу та економічних можливостей [6, с. 60]. Враховуючи наведене, пропонуємо вдосконалити систему штрафів, що передбачені у статті 96-7 КК України з огляду на дохід та економічні можливості юридичної особи та із застосуванням прогресії суми штрафу відповідно до суми неправомірної вигоди, натомість для випадків, коли сума неправомірно отриманої вигоди невідома, слід підвищити мінімальний і максимальний пороги штрафу.

Слід звернути увагу на поняття розширеної чи цивільної конфіскації. Розширена конфіскація дає змогу конфіскувати майно засудженого, законне походження якого він не може довести. Особливість цього виду конфіскації полягає в тому, що її можна застосувати зі зниженим тягарем доведення, не встановлюючи факту того, що майно, яке підлягає конфіскації, було придбано в результаті злочину, у вчиненні якого обвинувачується власник. Цивільна конфіскація дає можливість вилучити майно, законне набуття якого не може бути доведено, та відрізняється від попереднього типу конфіскації тим, що для застосування цивільної конфіскації наявність статусу власника майна, підозрюваного у кримінальному правопорушенні, не є обов'язковою. Іноді ці види конфіскації майна можуть ефективно доповнити незначні штрафи [7, с. 4, 26].

Більш того, Україна упродовж 18 років не виконує однієї з умов Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції, що підживляє міжнародно-правовий авторитет нашої держави як суб'єкта міжнародного права. Зокрема, не реалізовані приписи, сформульовані у частинах 1, 2 статті 16 Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції, згідно з якими держава-учасниця має вживати таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для визнання злочинами умисно вчинених обіцянки, пропозиції або надання іноземній державній посадовій особі чи посадовій особі міжнародної організації особисто або через посередників будь-якої неправомірної переваги для самої посадової особи чи іншої фізичної або юридичної особи, щоб ця посадова особа вчинила будь-яку дію чи утрималась від вчинення дій під час виконання своїх посадових обов'язків для одержання або збереження комерційної чи іншої неправомірної переваги у зв'язку з веденням міжнародних справ. Також криміналізовані має стати умисно вчинене вимагання або прийняття іноземною державною посадовою особою чи посадовою особою міжнародної організації особисто або через посередників будь-якої неправомірної переваги для самої посадової особи чи іншої фізичної або юридичної особи, щоб ця посадова особа вчинила будь-яку дію чи утрималась від вчинення дій під час виконання своїх службових обов'язків [8]. Отже, пропонуємо криміналізувати ці діяння та внести їх до передбаченого статтею 96-3 КК України переліку підстав для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру.

Актуальним є звернення до зарубіжного досвіду задля розширення інструментарію заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, що може стати одним зі шляхів часткового вирішення родової проблеми. На нашу думку, найбільш доцільно звернути увагу на окремі положення законодавства держав саме романо-германської правової сім'ї, адже вона є сутнісно ближчою до українського права, отже, імплементація такої практики не зумовить виникнення великої кількості засадничих суперечностей та окремих несумісностей.

Наприклад, статті 131–139 Кримінального кодексу Французької Республіки передбачають такі покарання щодо юридичних осіб: заборона остаточна або на термін не більше п'яти років здійснювати прямо або опосередко-

вано один або декілька видів професійної або громадської діяльності; поміщення на строк до п'яти років під судовий нагляд; закриття остаточне або на термін не більше п'яти років всіх закладів або одного, або декількох закладів підприємства, що були використані для здійснення інкримінованих дій; остаточна або на строк не більше п'яти років заборона здійснення операцій з державними організаціями; заборона остаточна або на строк не більше п'яти років залучення заощаджень населення; заборона на термін до п'яти років видавати чеки або використовувати кредитні картки; конфіскація предмета, який використовувався або призначався для скоєння злочинного діяння, або предмета, що є його результатом; афішування прийнятого судового вироку або поширення інформації про нього через пресу або через будь-які аудіовізуальні засоби поширення інформації [10].

Розлогим є перелік покарань щодо юридичної особи, закріплений у статті 96-б Кримінального кодексу Республіки Македонії. Так, він включає заборону отримання дозволів, ліцензій, концесій чи інших прав, передбачених спеціальними законами; заборону на участь у процедурах державних торгів, укладання договорів про державні закупівлі та угоди про державно-приватні партнерства; заборону створення нових юридичних осіб; заборону на користування субсидіями та іншими пільговими кредитами; анулювання виданих дозволів, ліцензій, концесій чи інших прав, передбачених спеціальними законами; тимчасову або постійну заборону здійснення окремих видів діяльності. Утім, задля забезпечення правопорядку обмеження юридичної особи в правах може бути здійснено за певних умов, наприклад, якщо є загроза повторного вчинення цього ж протиправного діяння у майбутньому [11].

Схожі умови застосування заходів кримінально-правового примусу передбачені в національному законодавстві Хорватії. Так, статті 17–18 Кримінального кодексу Хорватії визначають, що заборона юридичній особі на отримання ліцензій, дозволів, концесій чи субвенцій, що видаються національними органами чи органами місцевого або регіонального самоврядування, може бути реалізована за наявності ризику скоєння юридичною особою іншого кримінального правопорушення; заборона на здійснення операцій із бенефіціарами національних або місцевих бюджетів може відбуватися за наявності загрози, що такі операції спровокують юридичну особу до скоєння іншого кримінального злочину.

Отже, пропонуємо розширити перелік заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб за корупційні правопорушення, а також правопорушення, пов'язані з корупцією, враховуючи досвід Французької

Республіки, Республіки Македонії та Хорватії. Вважаємо, що слід неодмінно визначити додаткові умови застосування наявних заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб та в майбутньому продовжити таку практику задля формування законних альтернатив, зручних у правозастосуванні.

Висновок. На основі теоретичного аналізу виокремлено родові та видові проблеми застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб за корупційні правопорушення, а також правопорушення, пов'язані з корупцією. Так, внаслідок аналізу доктринальних джерел, а також рекомендаційних актів міжнародного права та кримінально-правового законодавства України, Конфедерації Швейцарії, Грузії, Румунії, Французької Республіки, Республіки Македонії та Хорватії сформульовано теоретичні пропозиції для вдосконалення правових норм Розділу XIV-1 «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб» Кримінального кодексу України, зокрема запропоновано внести зміни до статті 96-3 Кримінального кодексу України, згідно з якими заходи кримінально-правового впливу застосовуються незалежно від того, чи вдалося встановити фізичну особу – суб'єкта корупційного правопорушення, а також правопорушення, пов'язаного з корупцією; розширити перелік підстав кримінально-правової ліквідації юридичної особи, а саме додати до нього кримінальні правопорушення, передбачені статтею 209-1 Кримінального кодексу України; вдосконалити систему штрафів, передбачених статтею 96-7 КК України з огляду на дохід та економічні можливості юридичної особи, а також прогресію суми штрафу відповідно до суми неправомірної вигоди (натомість для випадків, коли сума неправомірно отриманої вигоди невідома, доречно підвищити мінімальний і максимальний пороги штрафу). Доцільно також криміналізувати діяння, передбачені частинами 1, 2 статті 16 Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції, та внести їх до переліку підстав для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру, визначеного статтею 96-3 Кримінального кодексу України. Вважаємо необхідним визначення додаткових умов застосування наявних заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб за корупційні правопорушення, а також правопорушення, пов'язані з корупцією, та розширення переліку заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб за корупційні правопорушення, а також правопорушення, пов'язані з корупцією, враховуючи досвід Французької Республіки, Республіки Македонії та Хорватії.

Вибрана для наукового пошуку проблема залишається актуальною для наших подальших наукових досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Данченко К.М., Оперук В.І. Особливості кримінальної відповідальності юридичних осіб. *Право і суспільство*. 2018. № 6. Ч. 2. С. 145–149.
2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 05.11.2021).
3. Swiss Criminal Code of 21 December 1937. URL: https://www.legislationline.org/download/id/8991/file/SWITZ_Criminal%20Code_as%20of%202020-07-01.pdf (дата звернення: 05.11.2021).
4. Уголовный кодекс Грузии от 22 июля 1999 года. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/download/16426/229/ru/pdf> (дата звернення: 05.11.2021).
5. Ответственность юридических лиц за коррупцию в странах Восточной Европы и Центральной Азии : Звіт Антикрупційної мережі ОЕСР для країн Східної Європи та Центральної Азії. URL: <https://www.oecd.org/corruption/acn/ACN-Liability-of-Legal-Persons-2015-RUS.pdf> (дата звернення: 05.11.2021).
6. Act of 24 June 1987. Criminal Code (StGB) of Liechtenstein. *Liechtenstein Law Gazette*. 1988. № 37. 242 p.
7. Хутор Т.В. Цивільна конфіскація необ'єктованих активів крізь призму захисту права власності. Київ : РЕД ЗЕТ, 2020. 40 с.
8. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовтня 2003 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16 (дата звернення: 05.11.2021).
9. Цимбалюк В.І. Зарубіжний досвід кримінальної відповідальності юридичних осіб та перспективи України. *Історико-правовий часопис*. 2014. № 3. С. 112–116.
10. Criminal code of the Republic of Macedonia. URL: https://www.legislationline.org/download/id/8145/file/fYROM_CC_2009_am2018_en.pdf (дата звернення: 05.11.2021).